

Воєнні злочини

Посягання на людську гідність

Окремі порушення, вчинені проти захищених осіб, можуть становити посягання на людську гідність. Окрім того, низка порушень МГП сукупно чи за своєю суттю може також тлумачитись як *принижуюче ставлення до особи*.

Характеристика порушення МГП:

- учинене в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним (може мати місце в умовах міжнародного та неміжнародного збройних конфліктів);
- жертвою злочину є захищена особа згідно з МГП;
- діяння виконавця має характер образи, приниження чи іншого порушення гідності особи;
- посягання на особу має відповідний ступінь тяжкості, який становить посягання на людську гідність;
- виконавець знав, що його діяння матиме вплив на особу як посягання на її гідність;
- для правової кваліфікації не має значення кількість жертв: може бути одна чи більше осіб.

Відповідну заборону закріплено в:

- (1) статтях 12 і 13 Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949;
- (2) статті 75 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 (щодо збройного конфлікту міжнародного характеру);
- (3) статті 3, спільній для Конвенцій про захист жертв війни від 12.08.1949; статті 4 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977 (щодо збройного конфлікту неміжнародного характеру).

Концепт людської гідності в розумінні прав людини тісно пов'язаний із рівністю всіх осіб незалежно від їхньої статі, релігії, національної приналежності й інших ознак. Гідність пов'язується з твердженням про те, що **кожна людина є цінною крізь призму суспільного сприйняття, і будь-які акти насильства, спрямовані проти гідності людини, передусім посягають на цінність життя такої людини.**

Посягання на людську гідність розуміється як сукупність дій, спрямованих на образу, приниження особи й інші дії, що досягають такого рівня тяжкості, що сприймається як порушення людської гідності.

Відповідні дії залежать від поєднання **двох аспектів**:

- **конкретних ознак особи** (раса, колір шкіри, релігія чи віросповідання, гендер, національність й інші ознаки) та
- **психологічного сприйняття особою** вчинених проти неї **дій**.

Таким чином, елементи злочину визначають досить персоналізований характер цього порушення. В умовах, коли набувають значення особисті характеристики особи, її культурне та релігійне підґрунтя, посягання на людську гідність будуть розглядатись як порушення, навіть якщо той самий вчинок не завдає приниження іншій особі. Важливо показати, що дії виконавця загалом будуть становити посягання, якщо воно завдано особі, яка належить до конкретної культурної або релігійної групи.

Відчуття образи та приниження пов'язують із діями, які змушують особу відчувати себе висміяною, вчиняють наругу над нею, зумовлюють нехтування її культурними чи релігійними особливостями, що завдають шкоди її статусу та/або самооцінці. Чи досягне відношення рівня, який можна визначити як принизливий, залежить від низки факторів, серед яких:

- **характер** вчинених **дій** (що саме було вчинено);
- **намір виконавця** — він знав, що його вчинок або бездіяльність можуть спричинити серйозну образу, приниження або іншим чином стати серйозним посяганням на гідність людини;
- **стать, вік, національність, релігію та інші ознаки**, що ідентифікують особу (на що саме було вчинено посягання) — приниження, вчинене стосовно жертви, має бути настільки сильним, щоби викликати обґрунтовану реакцію в особи відповідно до її особистих характеристик;
- **внутрішнє сприйняття особою** вчинених проти неї **дій** (як особа сприймала ситуацію; що переживала) — особа має сприймати дії виконавця як реальні та серйозні достатньо, щоби цей вчинок заподіяв людині реальні й тривалі страждання, викликані приниженням або насмішкою.

Акти приниження гідності можуть бути вчинені *не тільки проти військовополонених і цивільних осіб*. Серед категорії постраждалих окремо виділяють також *тіла загиблих*, зокрема й військовослужбовців, якщо дії, вчинені проти них, становлять посягання на їхню гідність або мають ознаки глумління. Посягання на людську гідність може бути вчинене й проти осіб, які мають психічні захворювання або не усвідомлюють повною мірою того, що з ними відбувається, а також проти непритомних осіб. Тому фактор сприйняття особою вчинених проти неї дій може визначатись їхнім характером і загальним станом особи.

Приниження гідності особи як наслідок дій виконавця проти особи може проявлятися і в сукупності з іншими порушеннями МГП. Так, факти публічного висміювання та образ осіб, наруги, катування і нелюдського поводження з особами, вчинення сексуального насильства, використання осіб як живих щитів можуть також посягати на гідність особи, тому і додатково кваліфікуватись як приниження гідності.

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)